

Total No. of Printed Pages—8

1 SEM TDC GERD (CBCS) G E 1

2 0 1 9

(December)

RURAL DEVELOPMENT

(Generic Elective)

Paper : GE-1

(**Fundamentals of Rural Development**)

Full Marks : 80

Pass Marks : 32

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

1. তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিওৱা/উত্তৰ লিখা :

1×8=8

Choose the correct answer/Answer the following questions :

(a) তলৰ কোনটো উন্নয়নৰ আৰ্থিক পৰিমাণ নহয় ?

Which of the following is not an economic measure of development?

(i) জনমুৰি আয়

Per capita income

(ii) মুঠ ৰাষ্ট্ৰীয় আয়

Gross National Income

(iii) মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন
Gross domestic product

(iv) জীৱন প্ৰত্যাশা
Life expectancy

(b) দৰিদ্ৰতাৰ সীমা আৰু সেই সীমাৰ তলৰ লোকসকলৰ
প্ৰকৃত আয়ৰ পাৰ্থক্যৰ যোগফলক কোৱা হয়

The sum of the difference between
poverty line and actual level of income of
the people living below that line is called

(i) পৰম দৰিদ্ৰতা
absolute poverty

(ii) আপেক্ষিক দৰিদ্ৰতা
relative poverty

(iii) মুঠ দৰিদ্ৰতা ব্যৱধান
total poverty gap

(iv) ওপৰৰ এটাও নহয়
None of the above

(c) গ্ৰাম্য অনগ্ৰসৰতাৰ এটা কাৰণ লিখা।

Mention one reason of rural
backwardness.

- (d) ফেই-বাণিচৰ উন্নয়ন আৰ্হিত তলৰ কোনটোৰ ওপৰত উদ্যোগ খণ্ডৰ উন্নয়ন নিৰ্ভৰ নকৰে ?

In Fei-Ranis model, on which of the following the development of industry sector does not depend?

- (i) কৃষি খণ্ডৰ পৰা অহা বাহি শ্ৰমৰ বৃদ্ধিৰ ওপৰত

Expansion of surplus labour released by the agriculture sector

- (ii) উদ্যোগীক উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধিৰ ওপৰত

Expansion of industrial productivity

- (iii) ভূমি আৰু শ্ৰমৰ উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধিৰ ওপৰত

Expansion of productivity of land and labour

- (iv) মূলধন আৰু শ্ৰমৰ উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধিৰ ওপৰত

Expansion of productivity of capital and labour

- (e) নাৰ্কচৰ তত্ত্ব মতে

According to Nurkse's theory

- (i) উন্নয়নৰ বাবে উদ্যোগ আৰু কৃষি খণ্ড একেলগে বৃদ্ধি হোৱা প্ৰয়োজন

economic development requires simultaneous growth of industry and agriculture

(ii) বৈদেশিক বাণিজ্যতকৈ ঘৰুৱা বাণিজ্য বেছি হোৱা
প্ৰয়োজন

domestic trade should be more than
foreign trade

(iii) মূলধনৰ তুলনাত শ্ৰমৰ চাহিদা বেছি হ'ব লাগে
demand for labour should be more
than that of capital

(iv) উন্নয়নশীল দেশে ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগত গুৰুত্ব দিব লাগে
underdeveloped countries should
emphasize on small-scale industries

(f) গ্ৰাম্য অঞ্চলত মানৱ মূলধন গঠনৰ এটা সমস্যা লিখা।
Write one problem of human capital
formation in rural area.

(g) MGNREGA-ৰ এটা বৈশিষ্ট্য লিখা।
Write a feature of MGNREGA.

(h) গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ বাবে মহাত্মা গান্ধীয়ে আগবঢ়োৱা এটা
পৰামৰ্শ উল্লেখ কৰা।
Mention one measure suggested by
Mahatma Gandhi for rural development.

2. তলৰ যি কোনো চাৰিটাৰ ওপৰত চমু টোকা লিখা (প্ৰতিটো
১০০ শব্দৰ ভিতৰত) : 4×4=16

Write short notes on any four of the following
(within 100 words each) :

(a) উন্নয়নৰ উদ্দেশ্যসমূহ
Objectives of development

- (b) গ্ৰাম্য উন্নয়ন ধাৰণাটোৰ অৰ্থ
Meaning of the concept of rural development
- (c) সম্প্ৰসাৰিত আৰু পশ্চাৎমুখী পৰিণাম
Spread and backward effects
- (d) গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ নিয়োগৰ সমস্যা
Problem of unemployment in rural area
- (e) বাংলাদেশৰ গ্ৰাম্য উন্নয়ন
Rural development in Bangladesh

তলৰ প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ৫০০ শব্দৰ ভিতৰত লিখা :

11

Answer the following questions within 500 words each :

3. (a) মানৱ উন্নয়ন সূচক কি? মানৱ উন্নয়ন সূচক কেনেদৰে গঠন কৰা হয়, উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰা। $2+9=11$
What is Human Development Index?
Explain with example how Human Development Index is constructed.

অথবা/Or

- (b) উন্নয়নৰ সূচকবোৰ ব্যাখ্যা কৰা। ল'ৰেঞ্জ বেকা আৰু গিনি গুণক কেনেদৰে এখন দেশৰ আয় বিতৰণৰ অসমতা মাপ কৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, ব্যাখ্যা কৰা। $6+5=11$
Explain indices of development. Explain how Lorenz curve and Gini coefficient are used to determine the inequality of income and distribution of a country.

4. (a) ব'জেনষ্টেইন ব'ডানে আগবঢ়োৱা উন্নয়ন তত্ত্বটোৰ এক সমালোচনাত্মক আলোচনা আগবঢ়োৱা। 11

Critically discuss the development theory given by Rosenstein-Rodan.

অথবা/Or

- (b) গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ অন্তৰায়বোৰ আলোচনা কৰা। সংহত গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ বাবে পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা। 7+4=11

Discuss the constraints of rural development. Suggest measures for integrated rural development.

5. (a) গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ পৰা নগৰ অঞ্চললৈ হোৱা প্ৰব্ৰজন ব্যাখ্যা কৰা হেৰিচ-ট'ডাৰ' আৰ্হিটো আলোচনা কৰা। এই আৰ্হিটোৰে নীতি নিৰ্ধাৰণত কেনেদৰে সহায় কৰিব পাৰে? 9+3=12

Discuss the Harris-Todaro model of rural-urban migration. How can this model help in policy framing?

অথবা/Or

- (b) বাহি শ্ৰম মানে কি? বাহি শ্ৰমৰ ওপৰত ভিত্তি কৰা লিবিচৰ আৰ্থিক উন্নয়ন তত্ত্বটো আলোচনা কৰা। এই তত্ত্বটোৰ সীমাবদ্ধতা কি? 2+8+2=12

What is surplus labour? Discuss the surplus labour based theory of economic development of Lewis. What are the limitations of the theory?

6. (a) গ্ৰাম্য উন্নয়নত মানৱ সম্পদ উন্নয়নৰ গুৰুত্ব আলোচনা কৰা। স্বাস্থ্য আৰু শিক্ষাত কৰা বিনিয়োগৰ মাজত থকা সম্পৰ্ক ব্যাখ্যা কৰা। 7+4=11

Discuss the role of human resource development in rural development. Analyze the linkages between investments in health and education.

অথবা/Or

- (b) গ্ৰাম্য অঞ্চলত পৰিবেশৰ সমস্যা সৃষ্টি হোৱাৰ কাৰণবোৰ আলোচনা কৰা। পৰিবেশ সংৰক্ষণে গ্ৰাম্য উন্নয়নত কেনেদৰে সহায় কৰিব পাৰে? 6+5=11

Discuss the reasons for environmental problems in rural area. How can environmental protection help in rural development?

7. (a) (i) এচিয়াৰ দেশবোৰত গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ তাৎপৰ্য ব্যাখ্যা কৰা। 7

Explain the significance of rural development in Asian countries.

- (ii) ভূমিৰ খণ্ডিতকৰণ আৰু জুম খেতিয়ে কেনেদৰে গ্ৰাম্য উন্নয়ন বাধাগ্ৰস্ত কৰিব পাৰে? 4

How can fragmentation of land and shifting cultivation hamper rural development?

(8)

অথবা/Or

(b) গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ বাবে ভাৰতত গ্ৰহণ কৰা পদ্ধতিবোৰ বৰ্ণনা
কৰা।

11

Describe the approaches to rural
development taken in India.

***